

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL

Kommunstyrelsens arbetsutskott

Sammanträdesdatum

2017-01-12

§ 5

KS 423/16

Remiss, Snabbare omval och förstärkt skydd för valhemligheten (SOU 2016:71) - remissvar till Justitiedepartementet

Beslut

Arbetsutskottets förslag till kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen beslutar att förslag till yttrande, daterat den 29 december 2016, antas och skickas till Justitiedepartementet som Mölnåls stads yttrande, med följande ändringar:

1. Texten *Det kan heller inte uteslutas att röstmottagningen tar längre tid när väljaren också ska förse sig med valsedlar innanför valskärmen och röstmottagarna ska kontrollera att valsedlarna är i ordning efter det att väljaren har iordningsställt sin röst* förklaras med efterföljande mening: *Förslaget innebär annars möjlighet och en påtaglig risk att valsedlar omplaceras för att få kommande väljare att ta "fel" valsedel.*

2. *Följande del i yttrandet stryks:* Enligt kommittédirektivet skulle utredningen göras inom ramen för det nuvarande valsedelsystemet. Mölnåls stad anser att det snarare är just valsedelsystemet som bör ses över. Det nuvarande valsedelsystemet innebär att betydande resurser får läggas på att förbereda och distribuera valsedlar till röstnings- och vallokaler. Det blir dessutom allt fler klagomål och frågor kring hanteringen av valsedlarna, vilket riskerar att urholka förtroendet för hela valsystemet. Ett förenklat valsedelsystem där man t.ex. använder en enhetlig valsedel som innehåller alla partier skulle innebära både ett starkare skydd för valhemligheten och möjlighet till snabbare omval. Det skulle också spara stora resurser vad gäller personal och material. Mölnåls stad anser att istället för att skapa en ny och dyr infrastruktur kring ett redan ganska ineffektivt valsedelsystem borde en ny utredning tillsättas med uppdrag att se över hela valsedelsystemet.

Kommunstyrelsen beslutar att paragrafen justeras omedelbart.

Ärendet

Mölnåls stad har som en av 82 remissinstanser getts tillfälle att inkomma med synpunkter på den offentliga utredningen "Snabbare omval och förstärkt skydd för valhemligheten" (SOU 2016:71). Yttrandet ska ha inkommit till Justitiedepartementet senast den 27 januari 2017.

Omvalet till landstingsfullmäktige i Västra Götalands län 2011 kritiserades för att snarare vara

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL

Kommunstyrelsens arbetsutskott

Sammanträdesdatum

2017-01-12

ett extra val än ett omval bl.a. för att det hölls först åtta månader efter det ordinarie valet och för att partier som inte tidigare deltagit tilläts ställa upp. Mot bakgrund av bl.a. detta föreslår utredningen därför att omval ska hållas så snart som möjligt och senast inom tre månader från beslutet om omval. Vidare ska handläggningen av överklagande förenklas och endast de partier och kandidater som ställt upp i det ordinarie valet ska få delta i ett omval.

Kritik har också riktats mot att den plats på röstmottagningsstället där valsedlarna läggs ut inte skyddas mot insyn och att andra kan se vilka valsedlar en väljare tar. Utredningens förslag är att skyddet för valhemligheten förbättras genom att valsedlarna ska tillhandahållas innanför valskärmarna istället för som idag på ett bord i anslutning till vallokalen.

Ärendets behandling

Stadsledningsförvaltningens tjänsteskrivelse den 29 december 2016, tillsammans med förslag till yttrande daterat den 29 december 2016.

Förslag till beslut

Stadsledningsförvaltningens förslag till beslut

Kommunstyrelsen beslutar att förslag till yttrande, daterat den 29 december 2016, antas och skickas till Justitiedepartementet som Mölnåls stads yttrande över remissen.

Kommunstyrelsen beslutar att paragrafen justeras omedelbart.

Ledamöternas förslag till beslut

Hans Bergfelt (M) föreslår två ändringar i förslaget till yttrande:

1. Texten *Det kan heller inte uteslutas att röstmottagningen tar längre tid när väljaren också ska förse sig med valsedlar innanför valskärmen och röstmottagarna ska kontrollera att valsedlarna är i ordning efter det att väljaren har iordningsställt sin röst* förklaras med efterföljande mening: *Förslaget innebär annars möjlighet och en påtaglig risk att valsedlar omlaceras för att få kommande väljare att ta "fel" valsedel.*

2. *Följande del i yttrandet stryks:* Enligt kommittédirektivet skulle utredningen göras inom ramen för det nuvarande valsedelsystemet. Mölnåls stad anser att det snarare är just valsedelsystemet som bör ses över. Det nuvarande valsedelsystemet innebär att betydande resurser får läggas på att förbereda och distribuera valsedlar till röstnings- och vallokaler. Det blir dessutom allt fler klagomål och frågor kring hanteringen av valsedlarna, vilket riskerar att urholka förtroendet för hela valsystemet. Ett förenklat valsedelsystem där man t.ex. använder en enhetlig valsedel som innehåller alla partier skulle innebära både ett starkare skydd för valhemligheten och möjlighet till snabbare omval. Det skulle också spara stora resurser vad

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL

Kommunstyrelsens arbetsutskott

Sammanträdesdatum

2017-01-12

gäller personal och material. Mölnåls stad anser att istället för att skapa en ny och dyr infrastruktur kring ett redan ganska ineffektivt valedelsystem borde en ny utredning tillsättas med uppdrag att se över hela valedelsystemet.

Förslagen antas.

Beslutsgång

Ordföranden frågar om förslag till yttrande i övriga delar antas och finner att så sker.

Expedieras till

Kommunstyrelsen

Stadsledningsförvaltningen
Carl Henrik Ronge

Kommunstyrelsen

Remissvar avseende betänkandet Snabbare omval och förstärkt skydd för valhemligheten (SOU 2016:71)

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens beslutar att förslag till yttrande, daterat den 29 december 2016, antas och skickas till Justitiedepartementet som Mölnåls stads yttrande över remissen.

Kommunstyrelsens beslutar att paragrafen justeras omedelbart.

Ärendet

Mölnåls stad har som en av 82 remissinstanser givits tillfälle att inkomma med synpunkter på den offentliga utredningen "Snabbare omval och förstärkt skydd för valhemligheten" (SOU 2016:71). Yttrandet ska ha inkommit till Justitiedepartementet senast den 27 januari 2017.

Omvalet till landstingsfullmäktige i Västra Götalands län 2011 kritiserades för att snarare vara ett extra val än ett omval bl.a. för att det hölls först åtta månader efter det ordinarie valet och för att partier som inte tidigare deltagit tilläts ställa upp. Mot bakgrund av bl.a. detta föreslår utredningen därför att omval ska hållas så snart som möjligt och senast inom tre månader från beslutet om omval. Vidare ska handläggningen av överklagande förenklas och endast de partier och kandidater som ställt upp i det ordinarie valet ska få delta i ett omval.

Kritik har också riktats mot att den plats på röstmottagningsstället där valsedlarna läggs ut inte skyddas mot insyn och att andra kan se vilka valsedlar en väljare tar. Utredningens förslag är att skyddet för valhemligheten förbättras genom att valsedlarna ska tillhandahållas innanför valskärmarna istället för som idag på ett bord i anslutning till vallokalen.

Beredning

2105 års vallagsutredning har haft i uppdrag, dels att se över hur omval kan genomföras snabbare än i dag, dels att överväga hur skyddet för valhemligheten kan stärkas. Utredningen överlämnade den 28 oktober 2016 sitt betänkande "Snabbare omval och förstärkt skydd för valhemligheten" (SOU 2016:71).

Nedan redogörs i korthet för utredningens förslag. Betänkandet i sin helhet finns på regeringens hemsida under adress: <http://www.regeringen.se/rattsdokument/statens-offentliga-utredningar/2016/10/sou-201671/>

Snabbare omval

Utredningen anser att förutsättningarna vid ett omval ska vara så lika de som gällde vid det ordinarie valet som möjligt, men att man måste beakta vikten av ett högt och jämlikt valdeltagande samt ett säkert genomförande av omvalet. Utredningens förslag är att nya partier och kandidater inte ska kunna anmälas till ett omval. Det innebär att samma förutsättningar som vid det ordinarie valet kommer att gälla och samma valsedlar kan användas. Administrationen kring anmälnings- och registreringsförfarandet skulle då också minska.

Utredningen anser dock inte att röstlängdsbestämmelserna bör ändras så att endast personer som upptogs i röstlängden vid det ordinarie valet ska ha rätt att rösta i händelse av omval. Man menar att det skulle innebära förändringar i grundlagen och att det kan ha en negativ inverkan på valdeltagandet när personer som flyttat från området har kvar sin rösträtt medan de som har flyttat till området inte får rösträtt.

Utredningen anser att med en tidsfrist om tre månader bör ett omval kunna genomföras, men i vissa fall bör det kunna gå ännu snabbare och föreslår därför en ny lydelse i vallagen om att omval ska hållas så snart det kan ske och senast inom tre månader efter beslutet om omval.

Idag ska utlandsröstkort skickas senast 50 dagar före valdagen. Det finns ingen särskild tidpunkt för omval trots att t.ex. förtidsröstningen vid omval startar 10 dagar före valdagen istället för 18 dagar vid ordinarie val. För att underlätta för valmyndigheten är utredningens förslag att röstkortet vid omval ska vara väljarna till handa senast 10 dagar före valdagen. Vad gäller övriga frister (t.ex. för budröstning och förtidsröstning) föreslås inga ändringar.

För att förenkla processen vid ett vals avslutning föreslår utredningen att riksdags- och parlamentsval inte behöver kungöras i Post- och Inrikes Tidningar utan endast tillkännages genom att protokollet läggs fram för granskning. Även handläggningen av överklaganden föreslår man förenklas genom att överklaganden av beslut att fastställa val skickas direkt till valprovsnämnden istället för till beslutsmyndigheten. Överklagandena ska heller inte behöva kungöras utan endast tillkännages genom att de anslås hos valprovsnämnden. Idag står det uttryckligen i vallagen att det i kungörelsen ska anges en viss kort tid inom vilken den som vill yttra sig över överklagandena ska ha gjort det till Valprovsnämnden. Detta föreslår man tas bort, men det innebär inte att möjligheten för allmänhet att yttra sig försvinner.

Eftersom utjämningsmandat med den nya vallagen finns även vid val till kommunfullmäktige föreslår utredningen att det också framgår i vallagen, precis som det idag gör för riksdag och landstingsfullmäktige, att ett omval till kommunfullmäktige avser endast det antal fasta mandat och utjämningsmandat som tilldelades den berörda valkretsen vid det upphävda valet. I sammanhanget kan nämnas att andra redan genomförda förändringar i vallagen gör det möjligt även för en kommun av Mölnåls stads storlek att framöver bara omfatta en valkrets

(istället för som i dagsläget två). Ett sådant förslag kommer underställas kommunfullmäktiges prövning under våren 2017.

Förstärkt skydd för valhemligheten

Utredningen kommer fram till att nuvarande valsystem lever upp till kraven på att val ska vara fria och hemliga, men att det kan förbättras vad gäller hanteringen av valsedlarna.

Utredningens förslag är att valsedlarna ska tillhandahållas innanför valskärmarna istället för som idag på ett bord i anslutning till vallokalen. Detta gäller samtliga valsedlar och de ska alltid genom valnämndens försorg (d.v.s. röstmottagarna) placeras innanför valskärmen. Även de valsedlar som partierna själva tillhandahåller väljarna ska placeras bakom valskärmen genom valnämndens försorg.

I övrigt kommer inte utredningen med fler förslag, men nämner att ytterligare förbättringar kan uppnås genom mer information och utbildning till både väljare och röstmottagare samt att arbetet vid röstmottagningsställena stramas upp så att köbildning och oordning motverkas.

Ikraftträdande

Det föreslås att de nya bestämmelserna ska träda i kraft den 1 januari 2018 och tillämpas första gången inför och vid de allmänna valen 2018.

Ekonomi

Kostnaderna för ett allmänt val i Mölnåls ligger idag på c:a 2 mnkr. Det utgår ett statligt stöd för förtidsröstningen och stadens del av budgeten uppgår till 1.1 mnkr. Utifrån den ekonomiska konsekvensanalys som utredningen gör skulle de föreslagna förändringarna för Mölnåls stad innebära en investering för nya valbås på 1,7 mnkr 2018. Det medför ökade driftskostnader på 170 tkr årligen med en avskrivningstid på 10 år. Förstärkningarna i antalet röstmottagare skulle innebära 300 tkr för varje val. Det betyder, om inte särskilt statligt stöd utgår, att stadens kostnader för val stiger från 1.1 mnkr till 1.6 mnkr avseende valår och för övriga år 170 tkr jämte eventuella extra förrådskostnader.

Bedömning

Stadsledningsförvaltningen instämmer med utredningens bedömning att vid ett omval ska, så långt det är möjligt, samma förutsättningar gälla som vid det ordinarie valet. Omval ska också genomföras inom så kort tid som det är praktiskt möjligt och lämpligt.

Stadsledningsförvaltningen håller vidare i stort sett med utredningens slutsatser och de föreslagna förändringarna i vallagen i den del som avser åtgärder för att möjliggöra och garantera snabbare omval. Däremot ställer sig stadsledningsförvaltningen mycket tveksam till utredningens förslag gällande ett förstärkt skydd för valhemligheten – det vill säga att lagstifta om att valsedlarna ska placeras innanför valskärmarna.

Dnr KS 423/16

Stadsledningsförvaltningens synpunkter framgår närmare av det yttrande som biläggs denna tjänsteskrivelse och som kommunstyrelsen föreslås anta som sitt eget yttrande, bilaga 1.

Expedieras till

Justitiedepartementet (enligt instruktioner i remissen)

Carina Nordgren
Förvaltningschef

Henriette de Maré
Avdelningschef

Datum
2016-12-29

Ert datum
2016-10-28

Vår beteckning
KS 423/16

Er beteckning
Ju2016/07760/L6

Stadsledningsförvaltningen

Handläggare
Carl Henrik Ronge, 031-315 12 65
Henriette de Maré, 031-315 12 74

Justitiedepartementet

ju.l6@regeringskansliet.se

Remissvar avseende betänkandet Snabbare omval och förstärkt skydd för valhemligheten (SOU 2016:71)

Mölnåls stad har givits tillfälle att inkomma med synpunkter på betänkande Snabbare omval och förstärkt skydd för valhemligheten (SOU 2016:71).

Mölnåls stad instämmer med utredningens bedömning: ”Vid ett omval ska, så långt det är möjligt, samma förutsättningar gälla som vid det ordinarie valet. Omval ska också genomföras inom så kort tid som det är praktiskt möjligt och lämpligt”. Mölnåls stad håller i stort sett med utredningens slutsatser och de föreslagna förändringarna i vallagen i den del som avser åtgärder för att möjliggöra och garantera snabbare omval. Däremot ställer sig Mölnåls stad mycket tveksam till utredningens förslag gällande ett förstärkt skydd för valhemligheten även om frågan i sig är angelägen. Nedan framgår stadens synpunkter avseende en del enskildheter avseende förslagen i betänkandet.

1. Snabbare omval

Betänkandets kapitel 4.3.2. Det bör inte införas särskilda bestämmelser om röstlängd vid omval

Mölnåls stad instämmer i utredningens slutsats att det i och för sig hade varit praktiskt om röstlängden från det ursprungliga valet hade kunnat ”frysas” och kunnat användas oförändrad vid ett omval men att detta skulle strida mot bl a regeringsformen varför det i sån fall skulle krävas grundlagsändring. Dessutom skulle det kunna vara tveksamt ur ett demokratiskt perspektiv varvid Mölnåls stad passar på att påpeka att det finns ytterligare en kategori väljare som skulle beröras av en oförändrad röstlängd, nämligen de som under mellantiden erhållit svenskt medborgarskap. Mölnåls stad tillstyrker således förslaget.

Betänkandets kapitel 4.3.3. Förutsättningar för att delta i ett omval för partier och kandidater

Mölnåls stad instämmer i utredningens slutsatser och tillstyrker förslaget.

Betänkandets kapitel 4.3.4. Tidsfrister vid omval

Mölnåls stad, som också omfattades av omvalet till landstingsfullmäktige i Västra Götalands län 2011, håller till fullo med de beskrivningar som lämnats av Länsstyrelsen i Västra Götalands län och Göteborgs stad avseende att det är ofrånkomligt att det tar tid att organisera ett omval och att det i stort sett kräver samma

Datum
2016-12-29

Ert datum
2016-10-28

Vår beteckning
KS 423/16

Er beteckning
Ju2016/07760/L6

Stadsledningsförvaltningen

resurser som ett ordinarie val. Mölnåls stad bedömer dock att tre månader kan utgöra en skålig tid och har ingen invändning mot att det införs en tidsgråns. Förslaget tillstyrks således.

Mölnåls stad vill dock lägga till följande. Vid omvalet till landstingsfullmäktige i Västra Götalands län kan konstateras att det ordinarie valet hölls den 19 september 2010, valprövningsnåmndens beslut om omval meddelades den 11 februari 2011 och omvalet genomfördes den 15 maj 2011. Det tog alltså ca tre månader att organisera omvalet medan det tog ca fem månader för valprövningsnåmnden att meddela sitt beslut. Dårför vill Mölnåls stad framhålla vikten av att valprövningsnåmnden har tillräckliga resurser för att klara sin prövning inom kortast möjliga tid. Mölnåls stad välkomnar även särskilt utredningens förslag om en förenklad handläggning av överklaganden av beslut att fastställa utgången av ett val, se nedan.

Mölnåls stad tillstyrker även utan kommentarer utredningens förslag om åndringar i vallagens följande bestämmelser 4 kap. 23 § och 5 kap. 8 § andra stycket samt inståmmer i att övriga frister i vallagen för andordnande av omval påverkar inte tiden för genomförandet av omval i sådan omfattning att de bör åndras.

Betånkandets kapitel 4.3.5. Handläggningen av överklaganden m.m.

Som framgått ovan välkomnar Mölnåls stad de åndringar som föreslås för att förenkla handläggningen av inkomna överklaganden. Förslaget tillstyrks utan särskilda kommentarer.

Betånkandets kapitel 4.3.6. Andra frågor vid omval

Mölnåls stad har ingen invändning mot utredningens förslag.

2. Förstärkt skydd för valhemligheten

Betånkandets kapitel 5.3

Mölnåls stad ståller sig mycket tveksam till utredningens förslag om att valsedlarna ska tillhandahållas innanför valskårmen. Förslaget innebär ett förstärkt skydd för valhemligheten men eftersom de traditionella valbåsen då inte längre kan användas innebär det också kostnader för nya valbåser. Det innebär sannolikt också att det kråvs fler röstmottagare (enligt utredningen två extra röstmottagare per vallokal). Mölnåls stad anser att kostnaderna och den extra administrationen inte står i proportion till de vinster som uppnås med föråndringarna. Det är redan idag inte helt enkelt att bemanna val- och röstningslokaler. Förslaget kommer därför att innebåra en stor utmaning för kommunerna med att rekrytera och utbilda tillräckligt många röstmottagare. Det kan heller inte uteslutas att röstmottagningen tar längre tid när väljaren också ska förse sig med valsedlar innanför valskårmen och röstmottagarna ska kontrollera att valsedlarna är i ordning efter det att väljaren har iordningsstållt sin röst. Dessutom är Mölnåls stads erfarenhet att valsedlarnas placering och tillgånglighet är en ångelågen fråga för partierna och de genom partirepresentanter vill kunna ha en viss översyn avseende

Datum
2016-12-29

Er datum
2016-10-28

Vår beteckning
KS 423/16

Er beteckning
Ju2016/07760/L6

Stadsledningsförvaltningen

valsedlarnas tillgång och placering i vallokaler för att säkerställa att det egna partiet inte blir förfördelat samt att det finns tillräckligt med de valsedlarna som partierna själva har att tillhandahålla. Denna insyn och möjlighet att kontrollera skulle försvåras om valsedlarna doldes bakom valskärmarna.

Utredningen konstaterar att "Kravet på att val ska vara fria och hemliga är i stort tillgodosett genom nuvarande valsystem". Den förstärkning av skyddet för valhemligheten som ändå eftersträvas borde kunna uppnås med enklare åtgärder som mer och tydligare information till väljarna om hur röstningen fungerar t.ex. möjligheten att ta flera valsedlar och andra frågor rörande valhemlighet och integritet. Mölnåls stad har vid de senaste valen tryckt upp skyltar med sådan information som placerats vid valsedelställen och upplever att detta gett god effekt, se bifogat exempel. Ytterligare åtgärder skulle kunna vara att valsedlarna skärmas av eller placeras mer avskilt inne i vallokalen och att väljarna släpps fram en och en till valsedelställen. Då kan väljaren mer ostört förse sig med valsedlar och röstmottagarna får också bättre kontroll över valsedlarna. Detta kräver i och för sig också en ändring av 8 kap 2 § vallagen som i dagsläget stadgar att en plats för valsedlarna som huvudregel ska anordnas *i anslutning* till röstmottagningsstället. Denna bestämmelse hade enligt Mölnåls stads mening kunnat ändras till att en lämplig plats för valsedlarna ska anordnas *inne i lokalen* på ett sådant sätt att väljaren i möjligaste mån avskilt kan få tillgång till valsedlarna.

Med tanke på teknikutvecklingen är det också tveksamt med en förändring i förslaget riktning när man kan anta att möjligheterna att rösta digitalt blir verklighet inom en inte alltför avlägsen framtid. Detta gör att nödvändiga investeringar i nya valskärmar ter sig än mer omotiverade.

Enligt kommittédirektivet skulle utredningen göras inom ramen för det nuvarande valsedelssystemet. Mölnåls stad anser att det snarare är just valsedelssystemet som bör ses över. Det nuvarande valsedelssystemet innebär att betydande resurser får läggas på att förbereda och distribuera valsedlar till röstnings- och vallokaler. Det blir dessutom allt fler klagomål och frågor kring hanteringen av valsedlarna, vilket riskerar att urholka förtroendet för hela valsystemet. Ett förenklat valsedelssystem där man t.ex. använder en enhetlig valsedel som innehåller alla partier skulle innebära både ett starkare skydd för valhemligheten och möjlighet till snabbare omval. Det skulle också spara stora resurser vad gäller personal och material. Mölnåls stad anser att istället för att skapa en ny och dyr infrastruktur kring ett redan ganska ineffektivt valsedelssystem borde en ny utredning tillsättas med uppdrag att se över hela valsedelssystemet.

Mölnåls Stad

Marie Östh Karlsson (S)
Kommunstyrelsens ordförande

Håkan Ahlström
Stadsdirektör

Detta beslut har bekräftats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

Datum
2016-12-29

Ert datum
2016-10-28

Vår beteckning
KS 423/16

Er beteckning
Ju2016/07760/L6

Stadsledningsförvaltningen

Exempel på informationsskylt

Din röst är hemlig

Ingen får se vad du röstar på innanför valskärmen. Ta gärna med flera valsedlar från olika partier till valskärmen. Använd valsedeln för det parti du vill rösta på och lämna kvar de valsedlar du inte använder. Vi samlar ihop överblivna valsedlar.

Mölnåls stad

Valnämnden Mölnåls stad

Sammanfattning

Uppdraget

2015 års vallagsutredning har haft i uppdrag dels att se över hur omval kan genomföras snabbare än i dag, dels att överväga hur skyddet för valhemligheten kan förstärkas.

Frågorna som rör snabbare omval har sin bakgrund i diskussionerna kring de omval som hölls åren 2011 och 2015 beträffande valen till landstingsfullmäktige i Västra Götalands län och till kommunfullmäktige i Båstad. I den allmänna debatten efter omvalen anfördes att de mer framstod som extra val än som omval, bl.a. eftersom valen hölls omkring åtta månader efter ordinarie val och då förutsättningarna för omvalen därmed hade ändrats. Exempelvis hade kretsen av röstberättigade förändrats och partier som inte tidigare hade deltagit fick möjlighet att ställa upp i omvalen. Utredningen har därför haft i uppdrag att undersöka om förfarandet kan förenklas i syfte att omval ska kunna genomföras snabbare än i dag och för att förutsättningarna vid omval ska bli i princip desamma som vid ordinarie val. Utredningen har även haft att överväga och lämna förslag till en tidsfrist för genomförande av omval som ska vara så kort som det är praktiskt möjligt.

Den del av uppdraget som rör skyddet för valhemligheten gäller sättet att tillhandahålla valsedlar. Det har bl.a. från internationella valövervakare rests invändningar mot det svenska valsystemet med anledning av att den plats på röstmottagningsstället där valsedlarna finns utlagda inte skyddas mot insyn. Personer i lokalen kan då se vilka valsedlar en väljare tar. Det har därmed ifrågasatts om valhemligheten upprätthålls med ett sådant system. Utredningen har således haft i uppdrag att analysera och ta ställning till hur kraven kan skärpas på sättet att tillhandahålla valsedlar i anslutning till ett röstmottagningsställe.

Huvuddragen i utredningens förslag och bedömningar presenteras här.

Snabbare omval

Ett omval ska vara omval i egentlig mening

Nuvarande omvalssystem är inte utan invändningar. Ett omval innebär en omfattande process som i stort motsvarar genomförandet av ett ordinarie val. Det beror på att de generella bestämmelserna i vallagen i stor utsträckning blir tillämpliga även vid ett omval. Detta har betydelse för genomförandetiden och för de förutsättningar som blir gällande vid omvalet.

Utredningens utgångspunkt är att ett omval ska vara ett omval i egentlig mening, så långt detta är möjligt. Det betyder att förutsättningarna vid ett omval ska vara så lika de som gällde vid det ordinarie valet som möjligt. Ju närmare i tiden det ordinarie valet ett omval kan hållas desto bättre är utsikterna att den utgångspunkten kan upprätthållas. Samtidigt måste ett högt och jämlikt valdeltagande eftersträvas liksom ett säkert genomförande. Ett omval bör därför alltid hållas så snart som det är praktiskt möjligt och lämpligt.

För att uppnå en sådan ordning föreslår utredningen vissa förändringar i vallagen i förenklande och effektiviserande syfte.

Röstlängdsbestämmelserna bör inte ändras

En förenkling av omvalssystemet skulle kunna innebära att endast de personer som upptogs i röstlängden vid det ordinarie valet ska ha rätt att rösta i händelse av omval. En sådan ändring har dock visat sig problematisk.

För det första kan konstateras att vissa väljare som med nuvarande bestämmelser har rösträtt i ett omval skulle förlora den rätten om bestämmelserna ändras. Rösträtten följer av Sveriges grundlag, varför systemet alltså inte låter sig justeras enbart genom förändringar i vallagens bestämmelser om röstlängd. Dessutom kan en förändring, som exempelvis innebär att personer som har flyttat från ett omvalsområde behåller sin rösträtt i omvalet medan de som har

flyttat till området inte får rösträtt, antas ha en inte obetydlig inverkan på valdeltagandet.

Även mot bakgrund av de effektivitetssyften som en ändring av röstlängdsbestämmelserna kan medföra har utredningen alltså funnit att en ändring av dessa bestämmelser är svår att motivera. Några sådana förändringar föreslås därför inte.

Nya partier och kandidater ska inte kunna anmälas till ett omval

Med den utgångspunkten som utredningen förespråkar, att så långt möjligt samma förutsättningar bör gälla vid omval som vid ordinarie val, bör endast de partier och kandidater som ställde upp i ett val få delta i händelse av omval.

Förutsättningarna på parti- och kandidatsidan skulle med en sådan ordning vara klara redan vid beslutet om omval. Samma valsedlar skulle därmed kunna användas. En stor del av Valmyndighetens administration kring exempelvis anmälnings- och registreringsförfarandet skulle också minska. Med ett sådant system följer alltså ett effektivare och smidigare omvalsförfarande. Dessutom bidrar det till att ett omval kan genomföras som ett omval i verklig mening och inte som ett nytt val.

Utredningen föreslår alltså bl.a. att det införs bestämmelser i vallagen som innebär att ett parti inte ska kunna göra en särskild anmälan om deltagande i ett omval. Vidare ska ett partis anmälan av kandidater för ett visst val gälla även i händelse av omval. Nya kandidater ska inte kunna anmälas.

Ett omval ska hållas så snart som möjligt och senast inom tre månader

En utgångspunkt för utredningen har varit att en tidsfrist för när omval senast ska hållas måste anpassas till hur valsyste­met ser ut i dag och de valförberedelser som detta kräver. Förberedelserna vid ett omval är en mycket omfattande process för valmyndigheterna. Även för partierna krävs förhållandevis omfattande förberedelsearbete. För genomförandetiden har det också betydelse hur omfattande ett omval är. Med utredningens förslag till förenklingar beträffande anmälan av partier och kandidater vid omval finns dock effektivitets-

vinster att göra. Därutöver är det angeläget att genomförandet av ett omval alltid kan ske säkert så att ett nytt omval undviks. En tidsfrist måste därför vara väl tilltagen.

Utredningen har funnit att med en tidsfrist om tre månader bör ett omval kunna genomföras på ett säkert sätt i alla olika situationer som kan uppkomma. Omval kommer dock i vissa fall att kunna genomföras snabbare. Utredningen föreslår därför att det i vallagen införs en bestämmelse som innebär att ett omval ska hållas så snart det kan ske och senast inom tre månader efter beslutet om omval.

Ändrade tidpunkter för utskick av röstkort

För att ett omval ska kunna hållas inom kortare tid än den föreslagna tidsfristen om tre månader krävs överväganden beträffande tidpunkten för utsändande av utlandsröstkorten. Dessa särskilda röstkort, som är avsedda för väljare som inte är folkbokförda här i landet, skickas enligt nuvarande regler senast 50 dagar före valdagen till väljarna. Det finns ingen särskild tidpunkt vid omval utan samma tid gäller för samtliga val. Detta medför att omval inte kan genomföras på kortare tid, vilket inte är en helt tillfredsställande ordning mot bakgrund av utredningens övriga förslag.

För att möjliggöra att ett omval kan genomföras snabbare föreslår utredningen att bestämmelserna ändras så att utlandsröstkorten skickas till väljarna så snart det är möjligt sedan det har beslutats när omvalet ska hållas.

Röstkorten till de väljare som är folkbokförda i Sverige skickas enligt nuvarande ordning så att de är väljarna till handa senast 18 dagar före valdagen. Detta gäller även vid omval. Förtidsröstningen vid ett omval startar dock först tio dagar före valdagen. Dessutom kan Valmyndighetens arbete underlättas i händelse av ett omfattande omval om röstkorten skickas ut senare. Därför föreslår utredningen att röstkorten ska vara väljarna till handa senast tio dagar före valdagen.

Övriga frister vid omval bör inte ändras

Det finns även andra tidsfrister för valförberedelserna för vilka utredningen har övervägt eventuella ändringar.

Enligt nuvarande ordning får vid omval brevröster göras i ordning först sedan det har beslutats vilken dag valet ska hållas. Budröster får vid omval göras i ordning tio dagar före valdagen; lämnas en budröst vid utlandsmyndighet gäller dock 20 dagar. Slutligen får förtidsröstningen påbörjas tio dagar före valdagen om röstning sker i en röstningslokal och 24 dagar före vid en utlandsmyndighet.

Utredningen har konstaterat att dessa tidsfrister är väl anpassade för den särskilda situation som uppstår vid ett omval. De lägger inte heller hinder i vägen för att ett omval ska kunna genomföras så snart det är praktiskt möjligt och lämpligt. Utredningen föreslår därför inga ändringar i dessa tidsfrister.

Handläggningen av överklaganden effektiviseras

I syfte att förenkla förfarandet och administrationen i samband med överklagande av ett valresultat föreslår utredningen vissa lagändringar i bestämmelserna som rör bl.a. Valprövningsnämndens handläggning. Förändringarna kan bidra till att ett eventuellt omvalsförfarande går snabbare.

Enligt nuvarande bestämmelser ska resultatet av riksdagsvalet och val till Europaparlamentet tillkännages genom kungörelse. I effektivitetssyfte föreslår utredningen att valresultatet i stället offentliggörs genom att protokollet läggs fram för granskning, i likhet med hur resultaten av landstings- och kommunalvalen offentliggörs. Det innebär att valresultatet kan offentliggöras exempelvis genom att det anslås på Valmyndighetens anslagstavla eller publiceras på myndighetens hemsida.

Ett överklagande av ett valresultat ska i dag lämnas till den myndighet som har meddelat det överklagade beslutet. Beslutsmyndigheten ska kungöra samtliga överklaganden, överlämna dem till Valprövningsnämnden och yttra sig över överklagandena. Det är dock Valprövningsnämnden som avgör om överklagandena kommit in i tid.

Detta är en ineffektiv ordning eftersom Valprövningsnämndens handläggning inte kan starta direkt. Ofta behöver dessutom besluts-

myndigheten inhämta uppgifter från andra instanser för att kunna yttra sig till nämnden. Utredningen föreslår därför en smidigare och effektivare ordning som innebär att överklagandena i stället ges in till Valprövningsnämnden. Nämnden kan sedan avgöra vilket underlag som behövs för prövningen. Den i vallagen uttryckliga rätten att yttra sig över överklagandena, som allmänheten har efter kungörandet, tas också bort.

Förstärkt skydd för valhemligheten

Skyddet för valhemligheten kan förbättras

Rätten till fria och hemliga val följer av bl.a. regeringsformen och internationella förpliktelser som Sverige har åtagit sig att följa. Väljarna ska alltså vara garanterade skydd mot att ingen bestämmer vad någon annan ska rösta på och att ingen utsätts för yttre påverkan under röstningen. Väljare ska inte vara tvungna att visa eller tala om hur de har röstat. Inte heller ska det gå att ta reda på hur någon har röstat.

Valsedlar ska enligt nuvarande ordning tillhandahållas väljarna genom att de läggs ut på en lämplig plats i anslutning till ett röstmottagningsställe. Där ska väljaren förse sig med valsedlar för att sedan bakom en valskärm lägga en valsedel i ett valkuvert.

Utredningen har gjort bedömningen att kravet på att val ska vara fria och hemliga i stort är tillgodosett genom nuvarande valsystem. Det kan dock förbättras. Utredningen anser att den ordning som därvid bör eftersträvas ska vara så okomplicerad som möjligt och ska göra det enkelt för väljaren att bevara valhemligheten.

Valsedlar ska finnas innanför valskärmen

Det finns olika möjligheter att stärka skyddet för valhemligheten. Utredningen har övervägt lösningar som innebär att platsen där valsedlarna läggs ut avgränsas med skärmar eller att de tillhandahålls i ett separat rum. Möjligheten att väljaren själv skriver ut den aktuella valsedeln bakom en valskärm har också övervägts. Dessa lösningar har dock ansetts komplicerade, ineffektiva eller alltför kostsamma.

Utredningens förslag innebär att valsedlarna ska tillhandahållas genom att de placeras innanför valskärmarna. Den lösningen ställer krav på andra slags valskärmar än de som används i dag. Exempelvis kan det bli aktuellt med valskärmar som har tre sidor och med utrymme för valsedlar samt med möjlighet att dra för bakom väljaren.

Detta är en lösning som är enkel för alla väljare att tillämpa. Väljaren får också vara i fred vid själva valhandlingen och erbjuds därmed ett mycket starkt skydd för valhemligheten.

Därutöver gör utredningen bedömningen att systemet kan förbättras ytterligare genom att valnämndernas kontroll över ordningen vid röstmottagningsställena stärks. Under utredningen har framkommit att en del av kritiken mot systemet härrör från situationer som berott på köbildning vid röstmottagningsställena eller annan oordning. Arbetet vid röstmottagningsställena kan alltså stramas upp. Ytterligare förbättringar kan också göras beträffande information och utbildning i frågor som rör valhemligheten för såväl röstmotagarna som för väljarna.

Ikraftträdande

De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018 och tillämpas första gången inför och vid ordinarie val till riksdagen, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige år 2018.